

Ізолювальник. Рік 1978

Олександр Мінович

День видався таким жарким, що навіть горобців не було видно. Поховалися десь у тінь від спеки.

Мені ж належало працювати прямо на сонці, де й близько не було ніякого затінку.

І хоч спеки тоді я, так щоб дуже сильно, то не боявся, і до праці був звичний, та ця робота була справді пекельною.

Ізолювальник... Так звалася моя професія, яка передбачала щоденну роботу зі скловатою, якою ізолювали труби теплотрас від втрат тепла.

Скловата – це така вельми неприємна колюча штука, яка залізає в усі шпарини одягу, сильно подразнює тіло. Від неї все в тебе свербить і чешеться. Ріжуть очі, пересихає в роті.

Треба мати багато сили і терпіння, щоб бути ізолювальником.

За це, вкрай шкідливе заняття, давали безкоштовне молоко і додаткову відпустку. Рідко хто мав такі пільги, однак рідко хто й спромагався так працювати.

Щоб приступити до роботи, треба, навіть в жару, надіти на себе чоботи з двома парами шкарпеток, щонайменше двоє штанів, куртку, дві-три якихось одєжини під неї, замотати чимось шию, товсту шапку на голову, марлеву пов'язку на ніс та рота, великі гумові рукавиці на руки.

І все рівно, це не спасало від клятої скловати.

На роботу ізолювальником я прийшов за оголошенням в газеті. До цього найменшого поняття не мав, що воно таке і з чим його їсти. Додуматися не міг, що можна так назвати роботу зі скловатою. Думав: ізолювальник – це той, хто працює з ізоляційною стрічкою, якою, зазвичай, ізолюють електричні проводи.

Заяву написав, робочий одяг отримав, в гуртожиток влаштувався – і все мене задовольняло. На підприємстві не спішили розповідати чи показувати, що конкретно маєш робити. Напевно розраховували, коли людина влаштується на роботу, то відразу її не покине, а хтось зможе й витримати.

Я самовпевнено вважав: яку б роботу не дали, якби тільки зарплату платили.

Коли на другий день побачив, що то за робота, то аж тоді зрозумів, куди я попав, у яку халепу вскочив.

Однак назад повертати й здаватися було не в моєму характері.

Цікаво, що так потрапив сюди та залишився не один я.

Більшість втікали на другий день. Достатньо було переспати ніч зі сверблячкою в тілі від скловати. А такі як я, що не боялися роботи й соромилися показати свою слабкість, залишалися. Потроху звикали і продовжували працювати.

Серед нашого брата було багато штундистів. Цих, напевно, їхня церква настановляла не боятися труднощів. Вони й виділялися серед нас якоюсь покірністю і тим, що не сквернословили та не вживали спиртного.

Начальству якось вдалося заманити зо два десятки дівчат за комсомольським набором. Повтікали відразу майже всі, але троє зосталося. Вони були справжні трудяги і сміливці. Вибрати таку професію молодим дівчатам – було без перебільшення героїзмом. Я відразу проїнявся до них повагою і симпатією. Ці почуття відчуваю до сьогоднішнього дня, коли згадую своїх колег та колишню шкідливу роботу.

Не раз доводилось чути від свого батька й від старих людей, що людина тільки тоді чогось варта, коли не боїться роботи. А хто боїться всякої роботи, той не вартує нічого, і дорога його буде слизькою та важкою.

Тепер переконався, що то дійсно так. Люди, з якими прийшлося мені працювати в ізоляції, були напрочуд трудолюбивими, чесними, порядними. Я дуже радий, що саме з ними прийшлося мені проходити перші кроки простої робітничої діяльності. За своє життя багато бачив людей на різних роботах. Далеко не всі можуть зрівнятися з тими, з якими я обмотував труби скловатою.

Коли я заходив у робочу їдальню, де завжди в обідню пору була велика черга, і дуже тіснився робочий люд, мені одному тісно не було. Як побачать мій запилений скловатою одяг – одразу всі сахаються. Держать відстань не менше метра, тоді як до інших стоять впритул. За стіл до мене ніхто не сідає, мов до прокаженого. Коли траплялося рухатися на добре освіченому місці, то було видно, що від мене здіймається хмарка блискучого пилу.

– І як ти тільки можеш працювати з тою скловатою? Вона що, не свербить тобі, чи в тебе тіло гумове, наче твої рукавиці? Як ти спиш після такої роботи? – часто запитували мене і дивувалися моїй витримці.

Все було дуже просто. Я пішов із села й колгоспу в місто. Туди, де давали гуртожиток. Вибір у мене був невеликий.

Не захочеш працювати, позбавлять гуртожитку. Потрібно буде повертатися назад в село. А там робота не легша, тільки платять мізерно. Та й умови незрівняні з містом. Ні тобі теплої води в крані, ні тротуару чи асфальту, ні вечірніх розваг, ні пива чи морозива.

Оскільки за все це треба мені заплатити, то я обмотую скловатою труби на 40-му кварталі, в місті Луцьку. Сьогодні – просто неба, на жарі, в десятих одержинах, заливаючись солоним, колючим потом.

Важка робота не мішає мені думати про своє. Про те, що сьогодні п'ятниця, кінець робочого тижня. Попереду два вихідних, на яких можна забути про нелегку роботу і відвести душу на сільському весіллі, де мене ждуть випивка, танці, співи, хлопці з дівчатами.

"От якби ж то ще якось понеділок захопити", – думаю собі.

"Було б якраз добре відійти після весілля. І батькам поміг би щось зробити. Але як то його викрутити, щоб таке вдалося?"

Сам ще не знаю. Хоча деяка думка є.

Зараз якраз період подання документів для вступу до ВУЗів. Якщо подати – дадуть учбову відпустку для здачі екзаменів. Документи всі при мені, окрім трудової книжки.

Її відмовився видати мій начальник. Сказав, що робити буде нікому. Просив я у нього відпустку. Теж відмовив.

Проте – було не було, – спробую подати документи. Може щось таки вийде без трудової.

Після обіду втікаю з роботи. Йду до педагогічного інституту.

В приймальній комісії мене тут же відшивають. Кажуть, що без трудової – не можна. Пробую доказувати, що мені немає ще вісімнадцяти років, і я, нібито, не зобов'язаний був працювати. Тоді, кажуть, неси довідку про те, де ти був на протязі року після школи. А я школу дійсно закінчив рік назад.

Мої доводи слухати не хочуть. Немовби горохом об стінку.

Вийшов на вулицю, постояв трохи, подумав і вирішив їхати додому. Та раптом пройшов метрів зо триста і побачив вивіску обласного прокурора.

Я людина азартна. Завчасно не здаюся. Тож залетів до великого чиновника прямо в кабінет, незважаючи на те, що секретарка прокурора пробувала мене не пустити. Навіть за руку тримала.

– Хто такий? Чого летиш, як на пожар? Ти взагалі бачиш, куди потрапив, чи ні? – накинувся на мене прокурор.

– Та тут у вас конституцію порушують! Правами моїми нехтують! Захистіть просту людину від свавілля, бо до самого Києва дойду!

– Ну, давай розкажуй! Не треба нас Києвом лякати!

Так і так, кажу:

– Хіба ж я не можу не працювати, коли не сповнилося вісімнадцяти? Можу?.. А в педінституті мені кажуть, що не можу. Вимагають трудову.

Прокурор вислухав і на моє велике здивування тут же зателефонував до інституту.

В приймальній комісії мене вже чекали. Я зайшов немов герой. Студентки шептались, зиркали на мене, неначе я з неба звалився. Такого вступу вони ще не бачили.

Через хвилин десять здав документи і отримав повідомлення для подання за місцем роботи про те, що мені потрібно надати відпустку на два тижні для здачі екзаменів.

Начальник мій, коли отримав повідомлення, ледь зі стільця не впав. Але порушити закон не посмів. Сердився, матюкався, називав мене шарлатаном, проте наказ на відпустку видав.

Я вийшов з контори щасливий, неначе виграв мільйон. Ще зранку мотав скловату на немилосердному сонці, про відпустку і думати не міг. А тепер повна свобода на цілих дві неділі.

Екзаменам вділяти час я не збирався. Педінститут – це не моє.

Літо, весілля і два тижні вдома. Такого везіння давно не було.

А могло бути зовсім інакше. І прокурор міг бути зовсім за інших обставин.

В цьому місяці я зробив відразу два великих "подвиги".

Із своєю бригадою прийшлося якраз ізолювати теплотраси на меланжевому комбінаті. На тій його частині, що ще будувалася. Інша вже була готова. Там сотні

дівчат щодня бігали від верстата до верстата і пряли якусь тканину.

Хто робив на комбінаті з нашого села, той приносив додому пряжу, з якої пряли кофти чи доріжки ("ходніки") на підлогу. Доріжки виходили гарні, всім таких хотілося. Мені чогось теж. Зазвичай, я до таких речей інтересу не маю, а тут, неначе на зло, закортіло, пройнявся лихим бажанням.

Я ж, нібито, працюю на меланжевому, нехай і на будівництві. А тоді: хто де працює, той звідси й несе. І ніяким злочином чи проступком таке не вважалося.

Але, коли не працюєш у робочому цеху, то потрапити туди неможливо. Пропускна система.

Довго розпитував будівельників, як у цех потрапити. І один чоловік розповів, що можна проповзти по вентиляційній трубі.

- Але то, - сказав - дуже справа ризикова. Не потрапиш на люк, що виходить у цех - можеш довго повзати, а то й зовсім не вилізти. Ніхто й знати не буде, куди ти подівся.

- Ризикну, - кажу, - не я буду, як не полізу.

Тільки в самій трубі зрозумів, на що пішов. Повзти треба було метрів зі сто. Тісно... Тіло рухається впритул до труби... Душно... Темно... Якщо захочу назад - не вийде. І вперед повзу ледве-ледве. Жодних ознак, де знаходжуся, і скільки маю ще повзти. А тут несподівано пішло розгалуження. Попробуй вгадай, куди сунутися.

Коли добрався до люка - зрадів невимовно.

Довго змушував себе повторити шлях назад.

Пряжу, яку я приніс додому, мати викинула на смітник. Чомусь не схотіла з нею мати діла. Всі мої старання були даремними. Хіба що урок отримав на все життя: не лазити по вентиляційних трубах і не зазіхати на все, що заздренні очі бачать. Правда, очі мої ще не раз бачили те, що погано лежало. Розбестив Радянський Союз моє покоління. Крали в колгоспах, на заводах, у різних організаціях та установах майже всі. Неначе своє брали. Рідко хто утримувався від такого. Крадіїв скромно називали "несунами". Справжніми злодіями вважалися лише ті, які крали в людей. Я міг - тільки яблука чи груші по чужих садках, це для хлопчаків вважалося допустимим, навіть героїзмом. Проте одного разу не зійшлося. Я поцупив платівки у сільському клубі, думав, що клубні. Виявилось - ні. Знайома дівчина там їх залишила. Запідозрила мене, просила віддати, але я всіляко одмовлявся. Говорив, що нічого не брав, нічого не бачив. Соромно було признатися, й не знав, як повернути назад. Тепер і через багато десятиліть пече, гріхом давить. Мабуть, прийдеться вже в іншому світі відповідати за крадійство та брехню.

Другий "подвиг" був ще значнішим.

Якраз Брежнєва - головного начальника Радянського Союзу, нагородили черговою золотою зіркою героя. Ця зірка була тоді найвищою нагородою за труд. Люди несмішливо називали її "Гертрудою".

На Розвилці, біля кінотеатру "Комсомолец", стояв завжди великий транспарант із зображенням цього славнозвісного орденоносця. На грудях у нього красувалося три зірки. А тепер треба, щоб було чотири.

Мій приятель працював у тій конторі, яка ці портрети малювала і виставляла. Розповів, що дали їм вказівку четверту зірку малювати терміново, а матеріалами не забезпечили. Тож винахідливі хлопці знайшли вихід. Домалювали вночі Брежнєву зірку, а разом з нею і плечі, аби нагорода помістилася. Широчезні плечі на плакаті кидалися всім у вічі і давали привід для жартів.

- Ви тільки погляньте, як Брежнєв за ніч у плечах поширшав. Наче олімпійський чемпіон по важкій атлетиці. Треба було ще й олімпійську медаль причепити. Місця ж тепер хватає, - почув я, як хтось пошепки гострословив зі своїм приятелем у тролейбусі.

Мені теж захотілося внести свою лепту до тих жартів. Спонукала й додала азарту витівка однокласника Васі. Останніми вихідними він, захмелілий-сміливий, (випив "з горла" пляшку вина "Біле міцне", яке називали ще "чорнилом" або "біоміцином") похвалявся-співав у колі друзів почуту від когось у своєму ПТУ таку собі пісеньку:

"Бандеро батенько, Вкраїно матінко

Бандеру вгробили, Вкраїну пропили..."

Мабуть тільки в нашому селі таке можна було співати, аби не нарватися на величезні неприємності.

У газетному кіоску я натрапив на журнал "Вокруг света", який розповідав про різні всячини, що діялись на білому світі. На розвороті журналу було велике фото мавпи, одягнутої у чоловічий костюм, який був заліплений значками й різними медалями.

Я в одну мить зметував, про що це нагадує, і до яких приводить аналогій.

На другий день у вагончику будівельників, на видному місці, поряд з портретом Брежнєва в орденах, висіло фото мавпи зі значками.

Пародія була вбивча.

Я тішився від своєї винахідливості. Всі бачили, що то я до такого додумався. У мене й гадки не було, чого накоїв.

Пояснив мені все бригадир. Розтлумачив, де я можу бути через таку витівку, і як швидко можуть мене загребти до тюрюги за таке.

Добре, що ніхто не доніс, а то б отримав років зо п'ять - за явну антирадянську пропаганду та агітацію, або потрапив би в психіатричну лікарню, куди відправляли тоді таких винахідливих.

Це не було з мого боку якимось свідомим проявом антирадянщини, скоріш авантюрною непродуманою бравадою. Хоча я завжди був налаштованим проти радянської влади, від батьків пішло.

Тепер, коли став юристом, добре знаю кваліфікацію мого поступку, й під яку статтю кримінального закону підпадав.

Мудрий чоловік, що був у нас одним з керівників підприємства, тихенько вночі зірвав вивішене мною, вирішив нікому про це не казати й нікуди не повідомляти. На моє превелике щастя - цим історія і закінчилася.

В суботу я вдягнув білу сорочку, напрасував вихідні штани і безтурботно танцював цілу ніч з дівчатами.

Не встиг влаштуватися на роботу, як відправили мене у відрядження.

Нас часто посилали в різні міста, бо ізолювальників не вистачало, а будівельні об'єкти здавалися аврально.

Поїхав у містечко Горохів. Кілометрів із п'ятдесят від Луцька.

Запропонували поселитися на вибір: або в місцевому готелі, або в гуртожитку. Одна жінка порекомендувала – ні в якому разі не селитися в готель, бо там замерзну. Надворі ж, саме в цей час, стояла люта зима з великими морозами та сніговіями.

Коли провів першу ніч у гуртожитку, то так задубів від холоду, що на ранок розпрямитися не міг. Подумки представив: що ж тоді робиться в готелі.

На другу ніч в моїй кімнаті з'явився постоялець, який кудись від'їжджав у справах.

– Еге, чоловіче, то ти так і замерзнеш, дуба даси. А хто буде труби ізолювати? Не можна спати не випивши. Треба хоча б пляшку вина перед сном вкинути, тоді може й проспшиш до ранку, – настановив він мене.

Після дешевого і міцного вина спати дійсно було не так холодно, але вранці вставати було важко. Голова трохи боліла і млявість не відпускала.

В наступну ніч вирішив, що буду спасатися зарядкою. Тричі вставав. Присяду разів зо тридцять, відіжмуся від підлоги десь стільки ж разів, помахую добряче руками і лягаю спати. Годин на дві хватало.

Коли проснувся – побачив на підвіконні кучу снігу. Вночі був сильний вітер, і добряче мело.

Вже й не знав, що з тим всім робити, але раптово прийшла відлига, а з нею тепло. І жити стало веселіше. Правда, до роботи змушений був бігти-стрибати по калюжах. Єдині мої черевики майже не висихали.

Цілий день приходилося працювати в напівтемному підвалі. Здебільшого, саме там прокладають теплопроводи і саме там найчастіше приходиться робити нашому брату, ізолювальнику.

Моєю напарницею в підвалі була Женя – молода жіночка з привабливими пухлими губами, великими гарними очима. Всього іншого у неї, зазвичай, видно не було. Робочий одяг ізолювальника іншого не відкривав. Вона недавно вийшла заміж, і боготворила свого чоловіка. Хлопців-залицяльників не підпускала й на гарматний постріл. Однак пухлі губи й глибокі очі багатьом чоловікам спокою не давали. Особливо, коли вони бачили Женю по дорозі на роботу.

Одного разу моя напарниця впала в пожадливе око відомому ловеласу-жонолюбу – кранівнику Гришці. Видно, зі свого високого крану він не роздивився, де і ким працює Женя. Побачив її на вулиці, і відразу запав. Кружляв навколо неї, мов загіпнотизований. Здавалося, що й облизувався, неначе солодкого наївся. Провів до роботи та вирішив провідати за першої ліпшої нагоди. Коли така випала, розпитав хлопців, де знайти дівчину, сказав, що не він буде, коли не доб'ється від неї потрібної уваги, навіть об заклад побився, що доможеться цієї красотулі. На дві трилітрові банки пива.

Хлопці добряче пореготіли і направили Гришку до підвалу. Сказали, що якраз зараз

там вона сама, бо напарник, тобто я, пішов до складу за матеріалами.

Кажуть Гришка біг-летів у підвал так, як і в контору за премією не бігав. Якби у нього був хвіст, то сказали б, що й хвостом він у цей час крутив.

Через якусь хвилину вилетів з підвалу, немов кип'ятком ошпарений. Під новий регіт хлопців довго обтрушувався од скловати й матюкався на чим світ стоїть.

Більше до Жені ніхто не намагався приставати. Ізоляція наділила її недоторканістю, неначе теперішнього депутата. .

Коли я їхав з дому, то мати дала на дорогу кусок вареного сала й декілька цибулин. З грошима в нас тоді було туго, бо батьки вже стали пенсіонерами. Жили на мізерну пенсію.

Цілий тиждень я давився вареним салом, якого ніколи не любив. Потім видали аванс, і стало легше-простіше. Почав ходити в робітничу їдальню, де готували м'ясну страву, здається грузинську, що називалася чахохбілі.

Напевно якась із поварих побувала в Грузії, або знайшла собі кавалера— грузина. Бо без цього ніхто в Горохові не знав би, що є така їжа на світі.

Одним вечором задумав провідати знайомих хлопців, які вчилися в місцевому сільськогосподарському технікумі на агрономів. Вони наймали в дядька квартиру. Мешкали вчотирьох у одній кімнаті.

Хлопці сиділи і бідкалися. Не знали як вирішити проблему.

Назавтра їм треба було підготувати політінформацію, а де взяти матеріали невідомо, бо ні газет, ні радіо, ні телевізора у них немає. Як тут дізнатися, що там вчора вирішили в ЦК партії, або чи не полетів знову хтось у космос.

Поспівчував я їм та й кажу:

- Це ж просто, хлопці! Сходіть до хазяїна! Я чую, що в нього радіо є. Послухаєте новини і все будете знати.

- Якби ж то так просто! Вже ми його просили. Загадав за радіо, щоб викинули гній з під корови. А там роботи на цілий день. Почув про політінформацію і вирішив скористатися ситуацією. Думає, що нікуди не дінемося.

- Семен Маркович! - постукав я у стіну до господаря. - Дайте людям радіо, бо їх із технікуму відрахують, як політично неграмотних!

Хазяїн на мій жарт не відповів. Ждав, що хлопці здадуться.

Але тут включив мізки я. Згадав, що на роботі в будиночку виконроба бачив сьогодні свіжі газети.

- Гайда, хлопці! Буде вам зараз політінформація!

Поки я відволікав сторожа, хлопці залізли в будиночок, де швидко ознайомилися з газетними новинами й занотували дещо в зошит.

Залишився Семен Маркович зі своїм радіо і з гноєм, бо тепер хлопці будуть знати, де брати новини.

На radoшах, що вийшло з політінформацією, ввечері пішли гуртом на танці. Танцювалося не дуже, але бійка після танців була грандіозна, далеко не з одним десятком учасників. Додому гордо прямували з "фанарями", на всю нічну вулицю

голосно ділились своїми бойовими достоїнствами.

Після Горохова довелось мені мотати кляту скловату в Одесі, Кременчузі, Ходорові, Локачах, Володимир-Волинському, Луцьку, під Старою Вижвою, Маневичами, Новояворівську та ще в багатьох різних місцях.

Одного разу, коли приїхав з чергового відрядження додому, мати тремтячими руками подала мені повістку до військкомату:

- В армію тебе забирають, сину!

Стало мені зрозуміло, що радянська армія без мене не справиться з ненависними капіталістами, і що з ізоляцією в моєму житті покінчено. Більше на цю злочасну роботу я не збирався повертатися. Хоча після такої праці армія мене чомусь не дуже страшила.

Через декілька днів, пізно ввечері, везли мене в кузові вантажної військової машини на залізничний вокзал.

Я дивився на вже рідний, зелений і квітучий Луцьк та прощався з ним, бо не знав, чи вдасться ще коли до нього повернутися.